

EDUCATIEF MATERIAAL

Voor de
leerkracht

Een initiatief van de Autoriteit
voor Financiële Diensten en Markten

Introductie

Het Wikifin Lab is een digitaal en interactief centrum voor financiële educatie waar leerlingen experimenteren met verschillende financiële situaties uit het dagelijkse leven. Het Wikifin Lab scherpt de kritische geest van de leerlingen aan en confronteert hen met persoonlijke en maatschappelijke keuzes. Leerlingen vergroten bovendien hun kennis en krijgen beter inzicht in de financiële basismechanismes, wat hen in het dagelijkse leven zal helpen om bewustere keuzes te maken.

Een interactief parcours

Het parcours van het Wikifin Lab is opgevat als een groot interactief spel dat bestaat uit verschillende soorten activiteiten om bij te leren.

- In de POD speelt elke leerling individueel een budgetspel op zijn tablet.
- In de BOX spelen de leerlingen in kleine groep (maximum 5 leerlingen) een actief spel op verschillende interactieve schermen.
- In de ROOM komt de hele klas samen en gaat de animator dieper in op wat de leerlingen ervaren hebben in de POD en BOX om deze kennis te consolideren.

Gebaseerd op de eindtermen

Het parcours werd ontwikkeld samen met leerkrachten, pedagogen en experts in de economie en gaming. Het behandelt belangrijke aspecten van de sleutelcompetentie 'Economische en financiële competentie' en komt tegemoet aan verschillende vakoverschrijdende eindtermen.

Een educatief aanbod als aanvulling op een bezoek aan het Wikifin Lab

Een bezoek aan het Wikifin Lab kan zonder enige voorbereiding. Indien je je bezoek toch wil voorbereiden, of indien je nadien aan de slag wil gaan met de thematieken uit het Wikifin Lab, stellen we je hieronder graag ons educatief aanbod voor. Dit kan als aanvulling dienen op een bezoek aan het Wikifin Lab.

In wat volgt, ontdek je:

- Het parcours van het Wikifin Lab;
- De pedagogische doelen die door de leerlingen bereikt worden bij een bezoek aan het Wikifin Lab;
- Een overzicht van het aanvullend educatief aanbod. Per graad stellen we je lesmateriaal voor dat gekoppeld is aan de verschillende thematieken van het Wikifin Lab. Onder de titel van elke fiche vind je een link naar ons online Wikifin School platform. Eenmaal geregistreerd op Wikifin School heb je gratis toegang tot al het downloadbaar materiaal.

Jouw idee telt!

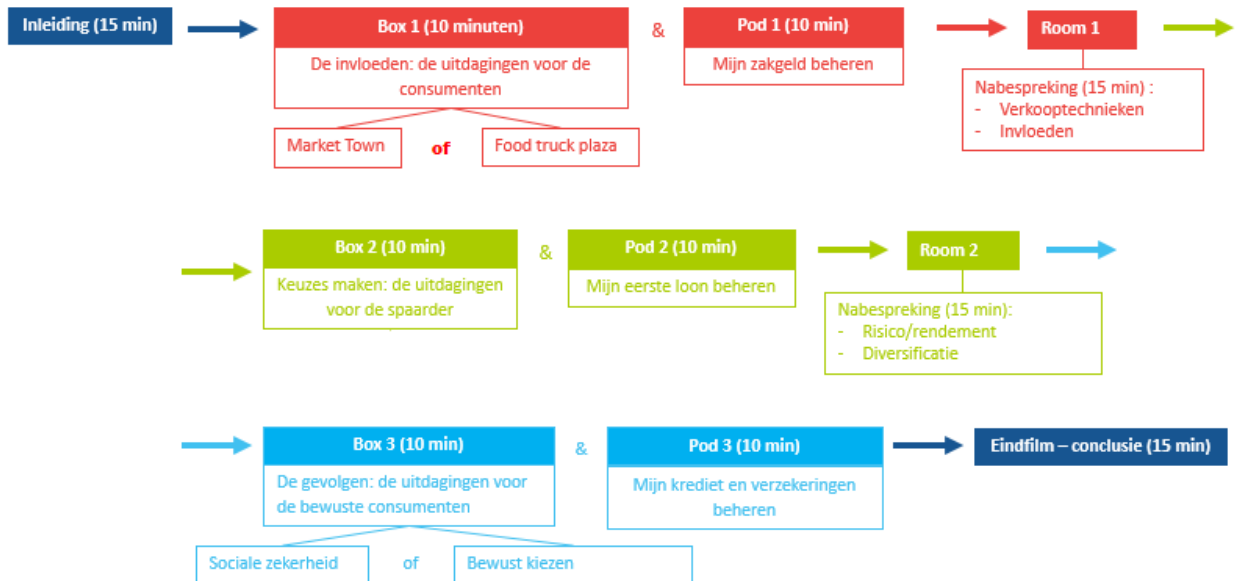
Heb je nog vragen, bemerkingen of feedback? Stuur een mailtje naar info@wikifin.be.

Een initiatief van de Autoriteit
voor Financiële Diensten en Markten

Het parcours van het Wikifin Lab

Pedagogische doelen Wikifin Lab

Tussen haakjes vind je telkens het niveau volgens de taxonomie van Bloom.

BOX 1.1. MARKET TOWN

- De bezoeker kan **toelichten** dat verschillende elementen het consumeren kunnen beïnvloeden en een financiële impact kunnen hebben. **(Begrijpen)**
- De bezoeker kan verschillende beïnvloedingsmechanismen bij aankopen **vaststellen**. **(Analyseren)**
- De bezoeker kan **bepalen** hoe hij zal handelen bij de verschillende beïnvloedingsmechanismen. **(Evalueren)**
- De bezoeker kan **toelichten** dat er in het beslissingsproces van een aankoop beslissingen zijn die eerder rationeel of eerder emotioneel zijn. **(Begrijpen)**

BOX 1.2. FOOD TRUCK PLAZA

- De bezoeker kan **toelichten** dat verschillende elementen het consumeren kunnen beïnvloeden en een financiële impact kunnen hebben. **(Begrijpen)**
- De bezoeker kan verschillende beïnvloedingsmechanismen **vaststellen**. **(Analyseren)**
- De bezoeker kan **bepalen** hoe hij zal handelen bij de verschillende beïnvloedingsmechanismen. **(Evalueren)**
- De bezoeker kan aan de hand van voorbeelden **toelichten** dat er technieken worden gebruikt om hem meer te doen consumeren. **(Begrijpen)**

ROOM 1

- De bezoeker kan diverse manieren van beïnvloeding van consumenten bij consumptie **schetsen**. (**Begrijpen**)
- De bezoeker kan **voorbeelden geven** van hoe bepaalde elementen ons beïnvloeden bij aankoop van consumptiegoederen en financiële producten. (**Begrijpen**)
- De bezoeker kan in bepaalde contexten voor kleine en grote aankopen/beslissingen, zoals deze voor financiële producten, beïnvloedingstechnieken **vaststellen**. (**Analyseren**)
- De bezoeker kan **toelichten** dat de tijd nemen een belangrijke fase is in het beslissingsproces. (**Begrijpen**)

BOX 2 KEUZES MAKEN: DE UITDAGINGEN VOOR DE SPAARDER

- De bezoeker kan het verschil tussen een spaarrekening, staatsbon en aandelen **toelichten**. (**Begrijpen**)
- De bezoeker kan het mogelijke rendement en de risico's van spaarrekening, staatsbon en aandelen **ordenen**. (**Analyseren**)
- De bezoeker kan informatie die hij krijgt over ondernemingen, politiek, ecologie, ... **relateren** aan de evolutie van de beurskoers. (**Begrijpen**)

ROOM 2

- De bezoeker kan het verschil tussen spaarrekening, aandeel en staatsbon **toelichten**. (**Begrijpen**)
- De bezoeker kan verschillende vormen van 'beleggen' **illustreren** met voorbeelden uit het spel. (**Begrijpen**)
- De bezoeker kan in concrete situaties (het beursspel) de keuze tussen sparen, beleggen op de beurs en het geld beleggen in een staatsbon **onderbouwen en motiveren**. (**Analyseren, evalueren**)
- De bezoeker kan de keuze voor een bepaald financieel product in eigen woorden **verantwoorden**. (**Evalueren**)
- De bezoeker kan het **verband uitleggen** tussen het nemen van risico's en een potentiële opbrengst. (**Begrijpen**)
- De bezoeker kan **in eigen woorden uitleggen** waarom een veilig spaarproduct minder opbrengt. (**Begrijpen**)
- De bezoeker kan het begrip risico in eigen woorden **relateren** aan de beurscontext. (**Begrijpen**)
- De bezoeker kan het begrip 'diversifiëren' **uitleggen** aan de hand van voorbeelden. (**Begrijpen**)

UITBREIDING ROOM 2 VOOR GEVORDERDE GROEPEN

- De bezoeker kan in eigen woorden enkele oorzaken achter de financiële crises **benoemen**. (**Onthouden**)
- De bezoeker kan de gelijkenissen **benoemen** tussen de tulpen crisis en andere financiële crises. (**Begrijpen, analyseren**)

BOX 3.1. BEWUST KIEZEN EN DE GEVOLGEN HIERVAN

- De bezoeker kan **ontleden** dat situaties vaak complexer zijn dan ze lijken en dat we als persoon niet altijd rekening houden met alle facetten vooraleer we een keuze maken. **(Analyseren)**
- De bezoeker kan **vaststellen** dat de gemaakte keuzes op individueel niveau gevolgen met zich meebrengen ... voor ons en voor de samenleving. **(Begrijpen)**
- De bezoeker kan het belang **toelichten** van zich te informeren en de tijd te nemen vooraleer een keuze te maken. **(Begrijpen)**
- De bezoeker kan **beredeneren** waarom keuzes verschillen van persoon tot persoon. **(Analyseren)**

BOX 3.2. DE SOCIALE ZEKERHEID

- De bezoeker kan in eigen woorden het solidariteitsprincipe van de sociale zekerheid **uitleggen**. **(Begrijpen)**
- De bezoeker kan **toelichten** dat er keuzes binnen het budget van de sociale zekerheid gemaakt moeten worden. **(Begrijpen)**
- De bezoeker kan **toelichten** dat mensen vaak uiteenlopende belangen hebben. **(Begrijpen)**
- De bezoeker kan **toelichten** dat elke keuze (soms ongekende) gevolgen met zich meebrengt. **(Begrijpen)**
- De bezoeker kan **toelichten** dat tijd nemen en zich informeren belangrijk zijn om de gevolgen van keuzes in te schatten. **(Begrijpen, toepassen)**

POD 1: MIJN ZAKGELD BEHEREN

- De bezoeker kan in eigen woorden **toelichten** wat een budget is. **(Begrijpen)**
- De bezoeker kan het belang **benoemen** van een budget op te stellen om alle inkomsten en uitgaven op korte en lange termijn in te schatten en in evenwicht te houden door keuzes te maken. **(Begrijpen, evalueren)**
- De bezoeker kan **toelichten** dat het interessant is om een stuk van het budget te houden voor latere uitgaven. **(Begrijpen, evalueren)**

POD 2: MIJN EERSTE LOON BEHEREN

- De bezoeker kan de belangrijkste uitgavenposten van iemand die zelfstandig woont **identificeren**. **(Onthouden, toepassen)**
- De bezoeker kan het belang **aanduiden** van keuzes te maken bij consumptie om zijn budget in evenwicht te houden. **(Begrijpen)**
- De bezoeker kan de grootte van de belangrijke posten op het budget **inschatten**. **(Analyseren)**

POD 3: BUDGET BEHEREN ENKELE JAREN LATER

- De bezoeker kan de basisprincipes van kredieten **(en verzekeringen voor gevorderde groepen)** **toelichten**. **(Begrijpen)**
- De bezoeker kan de gevolgen op zijn budget bij het afsluiten van een krediet **(en verzekeringen voor gevorderde groepen)** **toelichten**. **(Begrijpen)**

- De bezoeker kan de verschillende opties om zijn spaargeld te besteden **benoemen** en de gevolgen ervan op zijn budget inschatten. (**Onthouden, analyseren**)
- De bezoeker kan het belang van het opbouwen van een buffer voor onvoorziene ontwikkelingen/tegenslagen **uitleggen**. (**Begrijpen**)

Ook te zien in het Wikifin Lab:

DE KENNISMUUR

De kennismuur hangt vol speciale voorwerpen die de aandacht trekken van de bezoeker. Elk voorwerp illustreert een economisch of financieel concept, zoals bijvoorbeeld prijsbepaling, beleggingsproducten, verzekeringen of inflatie. Drie grote thema's komen aan bod: de financiële sector, persoonlijke financiën en economische en financiële concepten.

De kennismuur is een aanvulling op het parcours van het Wikifin Lab en kan vrij worden ontdekt voor of na het parcours.

Op het einde van dit document vind je een [lijst met alle onderwerpen](#).

1ste Graad

LAB		BOX 1, ROOM 1	BOX 2, ROOM 2	BOX 3	POD 1	POD 2	POD 3
	Lessuggestie	Consumptie Invloeden	Sparen Beleggen	Maatschappij	Budget: zakgeld	Budget: eerste loon	Budget: kredieten & verzekeringen
Betaalmiddelen	Courante betaalmiddelen-Hoe ga je ermee aan de slag?						
	Veilig betalen met een gepast betaalmiddel						
	Quiz geldweek 2019. Over betaalmiddelen, type consumenten, ...						
	Cash of kaart?						
Budgetbeheer	Het budget van Alex						
	Het gezinsbudget - Een eerste kennismaking						
	Budget aan zet uitgelicht						

Lenen	Hoe kiest Alex een krediet?						
	Consumentenkrediet. Een courante kredietvorm						
Sparen & beleggen	Sparen en de spaarrekening- Ook voor mij?						
	Zakgeld. Breng het in kaart.						
	Mijn spaarplan 2- Handig met een tool.						
	Introductie in de financiële producten (nieuwe fiche binnenkort beschikbaar!)						
Verantwoord consumeren	De krekel en de mier - Welk type consument ben jij?						
	Superpromo voor een smartphone						
	Welke consument ben ik?						
	Kiezen wanneer je koopt						
	Zoveel om uit te kiezen. Over reclame, merken en labels						
	Online of offline shoppen?						
Geld & maatschappij	De sociale zekerheid (nieuwe fiche binnenkort beschikbaar!)						

Video's

Betaalmidde n	Veilig betalen met een gepast betaalmiddel						
Budgetbeheer	Een budget beheren						
Lenen	Krediet of geen krediet? En welke formule kiezen ?						
Sparen & beleggen	Hoe geld sparen?						
Verantwoor d consumenten	Verantwoord consumeren						

Een initiatief van de Autoriteit voor Financiële Diensten en Markten

2de graad

LAB		BOX 1, ROOM 1	BOX 2, ROOM 2	BOX 3	POD 1	POD 2	POD 3
	Lessuggestie	Consumptie Invloeden	Sparen Beleggen	Maatschappij	Budget: zakgeld	Budget : eerste loon	Budget : kredieten & verzekeringen
Betaal- middelen	Cash of kaart?						
Budgetbeheer	Het gezinsbudget - Een eerste kennismaking						
	Budget aan zet uitgelicht						
	Een budget opstellen. Handig met een budgettool.						
	Stellingspel: I like it - I don't like it						
Lenen	Kennismaking consumentenkredieten						
	Krediettarieven en aflossingstabellen						
	Rekenen en je financieel beheer						
	Rol impact van reclame op consumentenkredieten						

	Case: koop ik een woning? (nieuwe fiche binnenkort beschikbaar!)						
Sparen & beleggen	Boodschappen decoderen. Reclame voor financiële producten						
	Sparrekeningen en obligaties: het rendement berekenen						
	Prijsbepaling op de beurs, aandelen (nieuwe fiche binnenkort beschikbaar!)						
	Het beleggersprofiel (nieuwe fiche binnenkort beschikbaar!)						
	Introductie in de financiële producten (nieuwe fiche binnenkort beschikbaar!)						

Verantwoord consumenten	Welke consument ben ik?						
	Zoveel om uit te kiezen. Over reclame, merken en labels.						
	Online of offline shoppen?						
Geld & maatschappij	Risico's verzekeren? Inzicht in de wereld van verzekeringen						
	De sociale zekerheid (nieuwe fiche binnenkort beschikbaar!)						
Video's							
Betaalmiddele n	Veilig betalen met een gepast betaalmiddel						
Budgetbehee r	Een budget beheren						
Lenen	Krediet of geen krediet? En welke formule kiezen ?						

Sparen & beleggen	Hoe geld sparen ?						
Verantwoord consumeren	Verantwoord consumeren						

3de graad

LAB		BOX 1, ROOM 1	BOX 2, ROOM 2	BOX 3	POD 1	POD 2	POD 3
	Lessuggestie	Consumptie Invloeden	Sparen Beleggen	Maatschappij	Budget: zakgeld	Budget : eerste loon	Budget : kredieten & verzekeringen
Betaal- middelen	Cash of kaart?						
Budgetbeheer	Budget aan zet uitgelicht						
	Een budget opstellen. Handig met een budgettool.						
	Inschatten van de (financiële) gevolgen						
	Stellingspel: I like it - I don't like it						
Lenen	De kredietaanvraag						
	Kennismaking consumentenkredieten						
	Krediettarieven en aflossingstabellen						
	Rekenen en je financieel beheer						

	Rol en impact van de reclame op consumentenkredieten						
	Case: Koop ik een woning? (nieuwe fiche binnenkort beschikbaar!)						
Sparen & beleggen	Cigale ou fourmi (1)						
	Financiële producten begrijpen						
	Ken ik dit beleggingsproduct?						
	Prijsbepaling op de beurs, aandelen (nieuwe fiche binnenkort beschikbaar!)						
	Het beleggingsprofiel (nieuwe fiche binnenkort beschikbaar!)						
	Introductie in de financiële producten (nieuwe fiche binnenkort beschikbaar!)						
Verantwoord consumeren	Energie (nieuwe fiche binnenkort beschikbaar!)						
	Online of offline shoppen?						
Geld & maatschappij	Risico's verzekeren? Inzicht in de wereld van verzekeringen						

	De sociale zekerheid (nieuwe fiche binnenkort beschikbaar!)						

Een initiatief van de Autoriteit voor Financiële Diensten en Markten

Video's

Betaalmidde n	Veilig betalen met een gepast betaalmiddel						
Budgetbehee r	Een budget beheren						
Lenen	Krediet of geen krediet? En welke formule kiezen?						
Sparen & beleggen	Hoe geld sparen?						
Verantwoor d consumenten	Verantwoord consumeren						

Overzicht van de kennismuur

Thema 1: De financiële sector

1. Hoe wordt geld gecreëerd?
 - Wat is een centrale bank?
 - Hoe creëren commerciële banken geld?
 - Kunnen commerciële banken eindeloos geld creëren?
 - Waarom berust het financiële systeem op vertrouwen
2. Van bank naar bank en van wisselbrief naar bankbiljet!
3. Welke rol spelen de banken in onze economie?
4. De verschillende functies van geld
 - De 3 functies van geld
 - Betalen met sigaretten?
5. Hoe werkt de beurs?
 - Wat is de rol van de beurs?
 - Hoe worden de beurskoersen bepaald?
 - Wat zijn de BEL20, de DAX30, CAC40 en de DOW JONES?
6. Hoe kan je weten of een obligatie of aandeel van goede kwaliteit is?
 - Wat is een rating?
7. Beurs- en economische crisissen
 - Wat is een markt bubbel?
 - Een recente beurscrisis: de crisis van 2008

Thema 2: Persoonlijke financiën

8. Beleggingsfraude
 - Dat overkomt alleen de anderen...
 - De ingenieuze Ponzifraude
 - Hoe kan je beleggingsfraude opsporen?

9. Wat gebeurt er met mijn geld als mijn bank failliet gaat?
 - Hoe kan een bank failliet gaan?
 - De Nationale Bank, de FSMA en de Europese bankenunie houden een oogje in het zeil
10. Van schuldenlast tot overmatige schuldenlast
 - Vragen die je moet stellen vóór je een krediet aangaat
 - Uit de schulden geraken
 - De Centrale voor kredieten aan particulieren
11. Snel geld verdienen zonder risico's te nemen, kan dat?
 - De beleggingsdriehoek
 - A. Liquiditeit
 - B. Zekerheid en rendement
 - C. Vragen die je moet stellen vóór je belegt
 - Diversifiëren om een evenwicht te vinden
12. Het pensioen, een stelsel gebaseerd op de solidariteit tussen generaties
 - Hoe zit het Belgische pensioenstelsel in elkaar?
 - Wanneer begin je best voor je pensioen te sparen?
13. Hoe beleg ik mijn geld?
 - Wat is een aandeel?
 - Wat is een obligatie?
 - Wat is een beleggingsfonds?
 - Welk type belegger ben je?
 - Welke beleggingsstrategie past bij jou?
 - Conform je principes beleggen in begrijpelijke producten en waarom niet in duurzame producten?
 - Goud, een zekere belegging?
14. Lenen: nu kopen, later betalen
 - Welk krediet waarvoor?
 - A. Consumentenkrediet
 - B. Hypothecair krediet
 - Hoe kan je kredieten vergelijken?

- De waarborgen verbonden aan een krediet
 - De vragen die je moet stellen vóór je een krediet afsluit
 - Crowdfunding om een project te financieren
 - Kredietfraude: waarover gaat het?
15. Welke verzekeringen zijn verplicht?
- Welke verzekeringen heb ik nodig?
 - A. De woonverzekering (brandverzekering), een must
 - B. De BA familiale voor alle kleine ongelukjes die veel geld kunnen kosten
 - C. De autoverzekering: omnium of burgerlijke aansprakelijkheid?
 - Enkele tips wanneer je een verzekering afsluit
16. Welke bankrekening? Welke betaalkaart? En wat doe je ermee?
- Vanaf wanneer heb je een zichtrekening nodig?
 - Waarvoor dient een zichtrekening?
 - Wat is een IBAN?
 - Met betaalkaarten moet je voorzichtig omspringen
 - Een bankrekening hebben is een recht
 - Je bankrekening beheren in het digitale tijdperk
17. Ben je zeker dat je geld veilig is?
- Wat moet je doen bij fraude met betaalmiddelen?

Thema 3: De economische en financiële concepten

18. Waar is een Big Mac het goedkoopst?
- Wat is koopkracht en hoe wordt het gemeten?
 - Hoe ziet de korf er uit?
19. De samengestelde intrest
- Het principe van samengestelde intrest bij een spaarrekening
 - Intrestvoeten in het verleden
20. Inflatie en deflatie

- Hoe wordt inflatie gemeten?
 - Wat is deflatie?
 - De Europese Centrale Bank (ECB) houdt toezicht op de inflatie
21. De prijs: een kwestie van evenwicht
- Als het aanbod groter is dan de vraag
 - De concurrentie
 - Strategieën om een interessante prijs te bepalen
 - Verbod op prijsafspraken
22. De “torrekes”, de “zinne” ... wat zijn dat?
23. Bitcoin, libra, ... wat zijn dat?
- De risico's van cryptomunten
24. De arbeidsmarkt
- Mijn professionele carrière (voor loontrekkenden)
 - A. Hoeveel kost ik mijn werkgever?
 - B. Hoeveel ga ik effectief verdienen?
 - C. Er zit meer in je loonpakket dan je loon!
 - D. Denk aan het totaalplaatje
 - Zelfstandige worden
25. Wie is de FSMA?
- Toezicht op financiële producten
 - Toezicht op de financiële markten
 - Inspecties
 - Bijdragen tot een betrouwbare financiële sector
 - Actie tegen onregelmatige activiteiten
 - Bescherming van het aanvullend pensioen
 - Bijdragen tot de financiële educatie

